

08.01.2016

Valtiovarainministeriö
PL 28
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite VM:n lausuntopyyntö 26.11.2015

Asia **OKM:n lausunto hallituksen esityksestä laiksi hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista ja laiksi valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta**

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä laiksi hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista ja laiksi valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa.

Säädettäväksi ehdotettu laki on ministeriön näkemyksen mukaan tarpeellinen kansallisen palveluarkkitehtuurin toteuttamisen kannalta. Laajasti viranomaisten velvoitteisiin ja kansalaisten oikeuksiin vaikuttava kansallinen hanke tarvitsee säädösperustan. On myös järkevää, että tämän perustan muodostaa yksi laki. Ehdotettu laki määrittää sopivalla tarkkuudella palveluarkkitehtuurin sisältämät yhteiset sähköisen asioinnin tukipalvelut, niiden tuottamistavan ja sitä koskevat tehtävät, rajoitukset ja velvoitteet sekä julkisen hallinnon viranomaisten ja muiden tahojen velvollisuudet ja oikeudet näiden palvelujen käyttöön. Tällä tavoin velvoittava lainsäädäntö ohjaa julkisen hallinnon sähköisten palvelujen kehittämistä oikeaan suuntaan ja todennäköisesti mahdollistaa lakiehdotuksen 1 §:ssä ilmaistujen tavoitteiden saavuttamisen tulevien vuosien aikana. Voidaan myös arvioida, että ilman ehdotetun kaltaista lainsäädäntöä ei julkisen hallinnon palvelujen digitalisaatiota ole mahdollista toteuttaa yhtenäisessä kansallisessa infrastruktuurissa ja olennaisesti nykyistä laajemmassa mitassa.

Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan Väestörekisterikeskuksen tehtävänä olisi vahvan tunnistamisen palvelun lisäksi myös heikon tunnistautumisen kokoamis- ja hallintapalvelu. Tämä voisi perustelumuistion mukaan hyödyntää muun muassa sosiaalisessa mediassa tarjolla olevia heikon tunnistamisen palveluita. Asialla on erityistä merkitystä ministeriön toimialalla, ja ministeriö pitää tätä ehdotusta kannatettavana. Erityisesti tulisi ottaa lähtökohdaksi, että alle 15-vuotiaiden osalta toteutus perustuisi yhtenäiseen kansalliseen oppijan tunnukseen (Oppijan ID), johon Oppijan verkkopalveluissa on jo toteutettu luonnin ja haun edellyttämät rajapinnat. Muutoin heikon tunnistautumisen kokoamis- ja

hallintapalvelu tulisi järjestää siten, että henkilöt pystyvät joustavasti itse hallinnoimaan heikon tunnistautumisen mahdollistavia identiteettejään, jotka voivat perustua esimerkiksi sosiaalisen median palveluihin tai mobiilitekniikkaan. Lain jatkovalmistelussa on ehkä tarpeellista selvittää, tulisiko nämä näkökohdat jollakin tavoin huomioida myös lakitekstissä.

Lakiehdotuksen 4 §:n mukaan VRK:sta muodostetaan kansallisen palveluväylän yhteisten tukipalvelujen tärkein tuottaja. Lisäksi Valtiokonttori tuottaa eräitä maksamiseen liittyviä tukipalveluita. Ministeriö pitää tätä ratkaisua tarkoituksenmukaisena ja luontevana.

Lakiehdotuksen 5 §:n mukaan laki ja sen mukainen tukipalvelujen käyttövelvoite koskisi kaikkia julkisen hallinnon toimijoita, ei siis vain valtiota, vaan myös kuntia ja ilmeisesti tulevaa aluehallintoa. Lisäksi kaikilla julkista tehtävää hoitavilla organisaatioilla olisi oikeus kaikkien tarjottujen palvelujen käyttöön. Tämä on ministeriön näkemyksen mukaan kannatettavaa ja edistää merkittävällä tavalla julkisen hallinnon tietohallinnon yhteen toimivuutta.

Pykälä rajaa kuitenkin ehdotuksen 3 §:n mainitseman VRK:n tarjoaman tunnistuspalvelun ulkopuolelle muut kuin viranomaiset. Rajaus näyttää koskevan myös heikon tunnistautumisen kokoamis- ja hallintapalvelun käyttöä. Tätä jyrkkää rajausta ei perustelu- muistion tekstissä tarkemmin perustella. Ministeriö katsoo, että lain jatkovalmistelussa on vielä huolellisesti arvioitava yhtäältä, millaisia hyötyjä VRK:n eriasteisten tunnistuspalvelujen laajempi tarjoaminen voisi tuoda eri käyttäjäorganisaatioille yhteiskunnan laaja-alaisen digitalisaation ja yhteentoimivuuden kannalta, ja toisaalta, millaisia haitallisia ja tietoyhteiskuntakehitystä hidastavia vaikutuksia ehdotetulla jyrkällä rajauksella saattaisi olla.

Lakiehdotuksen 14 §:ssä todetaan palvelutuottajan vastaavan siitä, että palvelu on mahdollisimman käyttäjäystävällinen ja esteetön. Asialla on huomattavaa merkitystä kansalaisten yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta. Olisi ehkä aiheellista täsmentää pykälän tekstiä esimerkiksi viittaamalla esteettömyyttä koskeviin suosituksiin ja standardeihin ja muutenkin vahvemmin painottaa palvelutuottajan velvollisuutta esteettömyysnäkökohtien huomioon ottamiseen tukipalvelujen järjestämisessä.

Lakiehdotuksen 21 §:n mukaan tarjottavat sähköisen asioinnin tukipalvelut ovat kaikille palvelujen käyttäjille maksuttomia, ja ne rahoitetaan keskitetysti. Ministeriö pitää tätä kannatettavana lähtökohtana – muodostavathan palvelut kansallisen infrastruktuurin, joka on merkitykseltään verrattavissa esimerkiksi perinteiseen liikenneverkkoon.

Perustelumuistiossa (s. 10—11) selostetaan EU:n tietosuojasetuksen todennäköistä tulevaa sisältöä. Tekstistä ei käy selville, missä määrin käsiteltävän lakiehdotuksen valmistelussa on otettu huomioon EU:n tietosuojauudistuksen vaikutuksia. On kuitenkin ilmeistä, että tietosuojasetuksen voimaantulo vaikuttaa myös tämän lakiehdotuksen tarkoittamaan henkilötietojen käsittelyyn.

Perustelumuistiossa (s. 23—24) tuodaan esille ajatus My Data -periaatteen mukaisesta tiedon kohteen mahdollisuudesta käyttää ja jakaa itseään koskevaa tietoa edelleen. Koska periaate on omiaan parantamaan henkilöiden ja yritysten luottamusta viranomaistointintaan, palvelurakenteisiin ja yhteiskunnan toimintaan yleensä, olisi myös perusteltua

toteuttaa sen mukainen toiminnallisuus tukipalvelujen osana jo hankkeen alkuvaiheessa. Tämä edellyttäisi todennäköisesti, että laissa tulisi tähän liittyen täsmentää eri tahojen käyttöoikeuksia lakiehdotuksen tarkoittaman palvelutuottajan tallentamaan käyttäjätietoiseen tietoon.

Perustelumuistiossa on eri kohdissa tuotu esille lakiehdotuksen toimeenpanon vaikutusten kustannustietoja ja säästöodotuksia. Tiedot ovat tekstissä kuitenkin hajallaan, minkä vuoksi kokonaiskuvan muodostaminen niistä on vaikeata. Tekstissä ei ole myöskään riittävästi ja systemaattisesti käsitelty ehdotukseen sisältyviä tietoturva- ja tietosuojariskejä ja niiden ehkäisemistä. Erityisesti olisi ollut tarpeen saada tarkempaa tietoa eri maissa jo toteutetuista vastaavanlaisista ratkaisuista. Millaista ja minkä tasoista lainsäädäntöä eri kansallisiin ratkaisuihin on liittynyt? Millä tavoin niissä on tehokkuus- ja tuottavuustavoitteita pystytty saavuttamaan tai ylipäättään saavuttamista mittaamaan? Millaisia tietoturvaa tai -suoja koskevia riskejä on realisoitunut? Koska perusteluissa ei verrokkimaiden tilannetta ole riittävästi kuvattu, ei lakiehdotusta ole tässä suhteessa mahdollista tarkemmin arvioida.

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Erityisasiantuntija

Kalervo Koskimies

Tiedoksi

Ammatillisen koulutuksen osasto
Hallintoyksikkö
Kansliapäällikön esikunta
Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto
Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto
Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto
Yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto
Tietohallintoyksikkö